

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Ajaloo ja arheoloogia instituut
Uusima ajaloo õppetool

Kati Nurka

Perekonnanimede panek Petserimaal ja Narva-tagustes
valdades 1921.-1923. aastal

Bakalaureusetöö

Juhendaja: PhD Aigi Rahi-Tamm

Tartu 2010

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Petseri ja Narva-taguse üldiseloomustus: territoorium, rahvastik	7
1.1 Eesti ja eestlased Eesti Vabariigi ajal	8
1.2 Perekonnanimed 20. sajandi alguseks Eesti territooriumil	10
1.2.1 Perekonnanimede puudumine Petserimaal ja Narva-tagustes valdades.....	11
2. Perekonnanimede panek Petserimaal ja Narva-tagustes valdades.....	13
2.1 Komisjonide töö Petserimaal	15
2.1.1 Tulemused: probleemid ja õnnestumised.....	19
2.2 Komisjonide töö Narva-tagustes valdades.....	22
2.2.1 Tulemused: probleemid ja õnnestumised.....	25
2.3 Kahe piirkonna võrdlev analüüs	26
Kokkuvõte.....	29
LISAD.....	31
LISA 1. Setumaa kaart 20. sajandi algusest.....	31
LISA 2. Tartu rahu järgne Eesti-Vene piir	32
Summary	33
Surname giving in Petseri county and land situated to the east of the Narva river in 1921-1923	33
Kasutatud allikad ja kirjandus.....	35

Sissejuhatus

Setumaa teema sai tuntavamaks 20. sajandi algul, kui Eesti rahvaluuleteadlase Jakob Hurda pikaajalise töö tulemusena ilmus kolmeköiteline väljaanne "Setukeste laulud".¹ Jakob Hurt esitas seal esmakordselt täieliku setu külade nimistu koos kaardiga². Narva-tagune koos rahvastikuga muutus Eestile oluliseks pärast selle piirkonna liitumist Eesti Vabariigiga Tartu rahulepingu³ (1920) tulemusena. Taasiseseisvunud Eesti Vabariigis on Eesti-Vene riigipiirid andnud palju kõneainet. Isegi aastaks 2010 pole leitud lõpp-lahendust Eesti-Vene piirivaidlustele. Antud temaatika ja piirkond huvitab väga käesoleva töö autorit, mis saigi teemavalikul otsustavaks.

Käesoleva bakalaureusetöö laiemale uurimisvaldkonnaks on perekonnanimede panemine Eestis, mille territoorium on aja jooksul muutunud ja sellega seoses ka rahvastik. Kitsamalt keskendub töö perekonnanimede panekule Petserimaal ja Narva-tagustes valdades, kuna suuremal osal setudest ja ingerlastest ei olnud perekonnanimesid – neid ei olnud ka seal elavatel venelastel.

Eesmärgiks on uurida, kuidas ja milliseid nimesid pandi ja võeti Petserimaal ja Narva-tagustes valdades. Kuidas viidi läbi nimepaneku komisjonide tööd? Kas antud alade elanikke püüti eestistada perekonnanimede panemise läbi? Millistes piirkondades toimus töö kiiremini ja mispärast?

Püstitatud eesmärgi saavutamiseks rakendati uurimistöös erinevaid uurimismeetodeid. Peamiseks meetodiks oli arhiivimaterjalide analüüs. Kasutatud on Ajalooarhiivi ja Riigiarhiivi arhivaale. Olulisel kohal on peamiste eesti ajalehtede artiklid ja Riigi Teataja. Viimastest on kasulikud perekonnanimede panemisega seotud määrused ja seadused.⁴ Järgnevalt tutvustatakse kolme peamist allikmaterjalide gruppi.

---

¹ Hurt, Jakob. Setukeste laulud : Pihkva-Eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Esimene köide (1904). Setukeste laulud : Pihkva-Eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Teine köide (1905). Setukeste laulud : Pihkva-eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Kolmas köide (1907). Olemas ka Paul Hagu poolt redigeeritud võrguteavik: http://ester.utlib.ee/search~S1*est?/Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D/Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D&SUBKEY=setukeste%20laulud/1,12,12.B/1856~b2472141&FF=Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D&1,1.,1,0 (15.05.2010).

² Vt LISA 1. Setumaa kaart 20. sajandi algusest.

³ Vt Tartu rahu järgsed riigipiirid: LISA 2. Tartu rahu järgne Eesti-Vene piir.

⁴ Nt Riigi Teataja (RT) 1921, nr 21 ja 26 ja 58.

Arhiivimaterjalid. Käesolev bakalaureusetöö põhineb peamiselt Eesti Ajalooarhiivis säilitatavatel arhivaalidel, mis veel 2009. aasta oktoobrikuu alguses olid Siseministeeriumi valduses. Kõigepealt toimus nende arhivaalide inventeerimine ja kirjete sisestamine. Viimaks peaks võimaldatama juurdepääs Saaga (digiteeritud arhiiviallikaid sisaldav veebikeskkond) kaudu. Tänu Ajalooarhiivi töötajate vastutulelikkusele sai töö autor protokolle kasutada arhiivis vahemikus sügis 2009 – talv 2010. Seepärast võib öelda, et need materjalid jõuavad laiemasse käibesse alles nüüd.

Autor on perekonnanimede panemise protokollide abil välja toonud Petserimaa valdades, Petseri linnas, Narva-tagustes valdades, Narva linnas ja Narva-Jõesuus pandud perekonnanimed. Samuti selgub nende materjalide põhjal, millises piirkonnas oldi huvitatud perekonnanimede panemise aktsioonist ja millistes mitte niivõrd.

Kirjandus. Perekonnanimede tekkimist ja panekut on lähemalt uurinud mitmed autorid nagu Matthias Johann Eisen,⁵ Edgar Rajandi ja Helmut Tarand,⁶ Andrus Saareste,⁷ Kairit Henno.⁸

Perekonnanimedega ja vastavasisuliste allikatega on tegelenud Aadu Must, kelle üheks olulisemaks raamatuks on „Eestlaste perekonnaloos allikad”⁹. Muuhulgas on professor Must koostanud arvutiandmebaasi Eesti onomastika (<http://www.history.ee/ono/>), mille abil saab infot kindla perekonnanime panemisest alates 19. sajandi algusest. Andmebaasist leiab infot ka perekonnanimede eestistamise kohta 20. sajandi 20ndatel ja 30ndatel. Perekonnanimede panekut Petserimaal ja Narva-tagustes valdades 20. sajandi algul nimetatud andmebaas ei kajasta.

Internetis on kõigile vabalt kättesaadavad andmebaasid: nt Saaga (digiteeritud arhiiviallikaid sisaldav veebikeskkond), sealhulgas luteri koguduste personaalraamatute nimeregister (<http://www.ra.ee/dgs/addon/nimreg/>), mille abil on võimalik uurida oma suguvõsapuud.

---

⁵ Eisen, Matthias Johann. Sugunimede tekkimine. - Eestlasele eesti nimi. Akademiilise Emakeele Seltsi Toimetised II. 1921.

⁶ Rajandi Edgar, Tarand, Helmut. Perekonnanimedest ja nende uurimise ülesannetest. - Keel ja Kirjandus. 1966, nr 4. // Rajandi, E. ja Tarand, H. Meie perekonnanimede liigitamisest ja seletamisest. – Keel ja Kirjandus 1966, nr 7.

⁷ Saareste, Andrus. Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus. Eesti Rahvuslaste Klubi Kirjastus, 1935.

⁸ Henno, Kairit. Eesti priinimed: Jaani kihelkond. Eesti Keele Sihtasutus, 2000.

⁹ Must, Aadu. Eestlaste perekonnaloos allikad. Kleio 2000.

Perekonnanimedega tegeleb Fred Puss, Tartu Isikuloo Keskuse juhataja, kes on kirjutanud vanade eesnimede normimisest¹⁰.

Petserimaast ja Narva-tagustest valdadest kirjutanud autorid – Kalle Lõuna, Kari Alenius, Leo Reissar, Indrek Jääts – on arutlenud integratsiooni teemal, mainides sealjuures ka mingil määral perekonnanimede panemise aktsiooni Petserimaal. Kohaajaloo uurija Leo Reissar on lühidalt kirjutanud, kuidas pandi perekonnanimesid Petserimaal. Kindlasti vajaks 1996. aastal välja antud teos "Setumaa läbi sajandite: Petserimaa"¹¹ kriitilist ülevaatamist, kuigi see on oluline Setumaa ajaloost ja kultuurist kõnelev trükis. Teised autorid, näiteks Indrek Jääts¹² on kirjutanud setude etnilisest ajaloost, Kari Alenius¹³ kirjutab Petserimaa ja Narva-taguste alade integreerimisest Eesti Vabariiki kahe maailmasõja vahel, Kalle Lõuna¹⁴ pühendub üksnes Petserimaale. Antud teemat kitsamalt on käsitletud suhteliselt vähe.

Ajakirjandus. Teemakohaseid artikleid on avaldatud Eesti päevalehtedes (*Postimees, Eesti Päevaleht jne*). Suureks abiks on olnud perekonnanimede paneku komisjonide esimeeste poolt kirjutatud artiklid, mis kirjeldavad komisjonide tööd, rahva meeoleolu, tekkinud probleeme jne. Need on taustainformatsioonina olnud asendamatud allikad.

Bakalaureusetöö on uurimisalusest teemast parema ülevaate andmiseks jaotatud kahte peatükki. Esimeses peatükis antakse põgus ülevaade poliitilistest ja territoriaalsetest muutustest Eesti territooriumil 20. sajandi alguses ning olukorrast Eestis enne perekonnanimede panemist Petserimaal ja Narva-tagustes valdades. Ühes muuga kirjeldatakse rahvastiku koosseisu muutust Tartu rahu tagajärjel.

Teine peatükk kirjeldab perekonnanimede panemiseks vajalike komisjonide loomist, kuidas need viisid läbi reaalsed tööd Petserimaal ja Narva-tagustes valdades. Antakse ülevaade peamiselt eestlaste, setude, venelaste ja ingerlaste perekonnanimede panemise töö tulemustest – probleemidest ja õnnestumistest.

¹⁰ http://www.isik.ee/failid/nimede_normimisest.pdf (10.05.2010).

¹¹ Reissar, Leo. Setumaa läbi sajandite. Petserimaa. Tallinn, 1996.

¹² Jääts, Indrek. Setude etnilise identiteedi ajalugu. Akadeemia 1998, 6-7.

¹³ Alenius, Kari. Petserimaa ja Narvataguse integreerimine Eestiga ning idaadade maine Eesti avalikkuses 1920-1925. Akadeemia 1999, 11.

¹⁴ Lõuna, Kalle. Petserimaa : Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1920-1940. Tallinn, 2003.

Käskkirjaline bakalaureusetöö pealkirjaga Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1918-1940 on TÜR-s.

Tööd täiendavad lisad sisaldavad illustreerivat pildimaterjali.

Antud teemat puudutavaid valdu on erinevates allikmaterjalides kirja pandud mitmel erineval moel. Näiteks kasutab autor selles töös Lobodka valla nime, kuid see on veel tuntud Lobotka, Slobodka ja Slobotka nime all. Pankjavitsa on tuntud kui Pankovitsa, Panikovitsi, Pankovitši ja Panikovitsa; Irboska kui Ibrooska. Karjati vallast saab 1939. aastal Raja vald, kuid varem tuntakse seda valda Skarjatina (valla venekeelne nimi) nime all. Narva vald on kirjanduses ka Naroova´na.

Bakalaureusetöö maht seab uurimistöö ulatusele piirid. Käesolev töö paneb eelkõige paika raamistiku, mis on aluseks edasisele laiahaardelisemale uurimustööle. Valitud on just Petserimaa ja Narva-tagused vallad, kuna seal pandi perekonnanimesid lühikesel ajajärgul samade isikute poolt. Samuti on need piirkonnad omamoodi samasuguse ajaloolise taustaga: vähemusrahvuste olukord võõras riigis. Töö on vundamendiks järgnevatele põhjalikumatele uurimustele. Edasi annab uurida Ruhnu saart, mille elanikele pandi perekonnanimesid alles 1927. aastal. Uurida tasub kindlasti ka sõjaväelastele pandud perekonnanimesid, mis anti eraldi polgu ülema määramisel.

1. Petserimaa ja Narva-taguse üldiseloostus: territoorium, rahvastik

Kahekümnenda sajandi algukümnendid olid Eesti jaoks murrangulise tähtsusega. Periood oli sündmusterikas ja mitmeti komplitseeritud – revolutsioonid, sõjad, okupatsioon, Vene impeeriumi lagunemine ja Eesti Vabariigi sünd. Vähem kui sada aastat varem olid eestlased läbielanud ärkamisaja. Olukorra raskuses (maapuudus) otsis eesti talupoeg paremat elu ja tööd Venemaalt. Kesk- ja Lõuna-Eesti talupoegadel tekkis huvi Vene impeeriumi vastu juba 1830.-1840. aastail,¹⁵ kuid väljarändamine iseenesest sai võimalikuks alates 1850. aastate teisest poolest. Siirduti Peterburi ja Pihkva kubermangudesse, Volga äärde Saraatovisse, Samaarasse ja Krimmi, Kaukaasiasse jne.¹⁶ Kadri Tooming leiab, et tingimused erinevatesse piirkondadesse asumiseks polnud ühesugused.¹⁷ Tiit Rosenbergi hinnangul kasvas Eesti rahvaarv perioodil 1850–1914 u 730 000-lt 1 157 000-ni ehk 1,58-kordseks.¹⁸ 1897. aasta rahvaloenduse andmeil elas Eesti territooriumil 958 351 inimest.¹⁹ Võrdluseks 1922. aastaga, mil Eestis elas 1 107 059 inimest (juurde olid tulnud Petseri maakond ja Narva-tagune).²⁰

1917. aastal elas väljaspool Eestit viiendik eestlastest (250 000), neist Petrogradis (Venemaa pealinn 1914–1924) 50 000. Nad olid Eestist väljarännanud parema elu ja töö otsinguil.²¹ Ometi paistab elujärg Eesti territooriumil paranevat, nii et 1. juulist 1917 pärineb Eesti kubermangu Ajutisele Maanõukogule adresseeritud 74 allkirjaga „Petserimaa eestlaste ehk setukeste palve Eestiga ühinemise asjus”. Sama aasta suvel teevad taolise taotluse ka narvalased.²² Ametlikult võtab 4.juunil 1919 Asutav

---

¹⁵ Vassar Artur. Uut maad otsimas : agraarne ümberasumisliikumine Eestis kuni 1863. aastani. Tallinn, 1975. Lk 28-37.

¹⁶ Rosenberg, Tiit. Eestlaste väljaränne 19. sajandil-20. sajandil algul: taust ja võrdlusjooni naabritega. – Eesti kultuur võõrsil. Loode-Venemaa ja Siberi asundused. Toim. Astrid Tuisk. Tartu, 1998. Lk 35-39.

¹⁷ Tooming, Kadri. Lõuna-Eesti küla vene impeeriumi keskvalitsuse kolonisatsioonipoliitika mõjuväljas 1889-1914. Magistritöö. Ajaloo ja arheoloogia instituut. Tartu, 2008. Lk 4. Asub TÜR-s.

¹⁸ Rosenberg, Tiit. Eestlaste väljaränne 19. sajandil ja 20. sajandi alguses.

<http://www.epl.ee/artikkel/391794>. (20.01.2010).

¹⁹ <http://www.stat.ee/20405> (10.05.2010).

²⁰ <http://www.stat.ee/20403> (10.05.2010).

²¹ [http://www.estonica.org/est/lugu.html?categ=8&menyy_id=49&alam=12&leht=4](http://www.estonica.org/est/lugu.html?kateg=8&menyy_id=49&alam=12&leht=4) (10.05.2010).

²² Mattissen, Edgar. Eesti-Vene piir. Ilo, 1993. Lk 26.

Kogu vastu ajutise põhiseaduse, mille järgi kuuluvad Eesti Vabariigi piiridesse Petseri linn koos Petseri, Irboska, Pankjavitsa ja Lobodka valla ning rahvaga.²³

Veel 20. sajandil algul jagunes Eesti Vabariigi ala Venemaa nelja kubermangu vahel – Eestimaa, Liivimaa, Peterburi ja Pihkva. Kahte viimasesse kuulusid Narva linn ja Petserimaa.²⁴ 12. aprillil 1917 kinnitas Ajutine Valitsus määruse Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutise korraldamise kohta. Eesti ala ühendati üheks haldusüksuseks, kus Eestimaast sai Põhja-Eesti ja Põhja-Liivimaast Lõuna-Eesti.²⁵

1.1 Eesti ja eestlased Eesti Vabariigi ajal

Eesti Vabariik kuulutati välja 1918. aastal 24. veebruaril, mis tõi kaasa vajaduse kaitsta oma riiki. Algas Vabadussõja ja ka uued suunad eestlaste migratsioonipoliitikas. Kuna nüüd oli eestlastel oma demokraatlik riik, siis kutsuti eestlasi, kes olid asunud võõrastele aladele, tagasi kodumaale. Neile lubati kodakondsust ja maad.

Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks moodustati Eesti Päästekomitee, millesse kuulusid Konstantin Päts, Jüri Vilms ja Konstantin Konik. 24. veebruaril 1918 avaldas Päästekomitee Tallinnas Maanõukogu Vanematekogu “Manifesti kõigile Eestimaa rahvastele”, millega Eesti kuulutati tema ajaloolistes ja etnilistes piirides iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks, mis on Vene-Saksa sõjas neutraalne. Samal päeval nimetas Päästekomitee ametisse Eesti Ajutise Valitsuse Konstantin Pätsi eesistumisel.²⁶

Järgmisel päeval hõivasid Tallinna Saksa väed. Kuid peagi, saksa okupatsioonirežiimi kokku varisedes, alustas 19. novembril 1918 tööd Eesti Ajutine Valitsus. Ent 28. novembril tungisid Eestisse Nõukogude Vene väed ning puhkes Eesti Vabadussõda. Otsese lahingutegevuse taandudes Eestist korraldati 1919. aasta

---

²³ ²³ Mattissen, Edgar. Eesti-Vene piir. Ilo, 1993. Lk 31.

²⁴ Uuet, Liivi. Eesti haldusjaotus 20. sajandil. Tallinn, 2002. Lk 9.

²⁵ Elango, Õie; Ruusmann, Ants; Siilivask, Karl 1998. Lk 112-119.

²⁶ Samas. Lk 125-131.

aprillis Eesti Asutava Kogu valimised, milles said ülekaalu vasakpoolsed parteid. 4. juunil seadustati riigi valitsemise ajutine kord.²⁷

Nõukogude Vene ja Eesti vägede vahel sõlmiti 31. detsembril 1919 relvarahu ning 2. veebruaril 1920 kirjutati Tartus alla Eesti Vabariigi ja Vene NFSV vahelisele rahulepingule. Sellega tunnustas Venemaa Eesti iseseisvust *de iure*. Edukad rahuläbirääkimised andsid Eestile strateegiliselt vajaliku piiriäärse puhvertsooni: venelastega asustatud alad Setumaast ida ja lõuna pool.²⁸ Eestiga liidetud territooriumist (Setumaast) tehti uus maakond: Petserimaa, mille keskuseks sai Petseri linn, ja kuhu kuulusid endise Pihkva kreisi Petseri, Lobodka, Pankjavitsa vald ning suurem osa Irboska vallast, samuti väike osa endise Ostrovi kreisi Katšanovo vallast.²⁹

Tartu rahulepinguga läks osa Lääne-Ingerimaad (300 km²),³⁰ s.o Narva jõe alamjooksu paremkaldaala, Eesti Vabariigi koosseisu. Narva vald, u 100 km², moodustas koos Kose ja Karjati vallaga nn Narva-taguse, kokku u 630 km².³¹

Eesti rahvastikuline koosseis muutus. Petserimaal elasid setud, kes ei tunnistanud endid ei eestlasteks ega venelasteks. Kuigi aja jooksul olid mitmed setud venestunud. Lääne-Ingerimaal elasid ingerlased.

27. oktoobril 1922 võeti Riigikogus vastu kodakondsuse seadus ning see jõustus 6. novembril 1922. Uue seadusega määratleti kodanikkond. Esiteks pidi tulevasel kodanikul olema alaline elukoht. Teiseks pidi kodanik olema kuni 24. veebruarini 1918 Vene riigi alam või üldse ilma kodakondsuseta.³²

1922. aastal toimus veel teinegi oluline reform – muudeti Petseri maakonna vallapiire. Petserimaa vallad olid suured, võrreldes teiste Eesti valdadega. Liivi Uueti uurimusel liitus vallapiiride reform osalt ka maareformiga ja talumaade korraldamisega

---

²⁷ 4.06.1919 võttis Asutav Kogu vastu ajutise põhiseaduse, mille järgi kuulusid Eesti Vabariigi piiridesse Petseri linn koos Petseri, Irboska, Panikovitsja ja Lobodka vallaga. Vt Mattisen, Edgar 1993. Lk 31.

²⁸ http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel418_415.html (viimati 10.05.2010).

²⁹ Jääts, Indrek 1998. Lk 1144.

³⁰ Kurs, Ott. Ingeri põliselanike saatus. Akadeemia 7, 1990. Lk 1491.

³¹ Karhu, Andrei. Eesti-Ingeri 1920-1940. Eesti rahvaste raamat. Rahvusvähemused, -rühmad ja -killud. Eesti Entsüklopeediakirjastus. Tallinn, 1999. Lk 90.

³² Rohtmets, Helen. Eesti kodakondsuse kujunemine: põhimõtted ja praktika. Magistritöö. Tartu, 2005. Lk 47-50.

Petseri maakonnas. 1. septembrist 1922 moodustati Petserimaal senise nelja – Irboska, Pankjavitsa, Petseri ja Slobodka valla asemele 11 uut valda.³³

1.2 Perekonnanimed 20. sajandi alguseks Eesti territooriumil

Perekonnanimed on üks osa rahvast, mis neid iseloomustavad. See, millal ja millised perekonnad pandi ja kelle poolt määrati, ütleb omajagu rahva ajaloo kohta. Perekonnanimed said eestlased tänu Aleksander I-le, kes aastail 1816-1819 vabastas Eestimaa talupojad pärisorjusest. Liivimaa kubermangus pandi nimesid 1823-1826 ning Eestimaa kubermangus 1835. Enne seda oli püsivaid ametlikke perekonnanimesid vaid vähestel eestlastel, peamiselt linnades või soldatiks võetuil. Vahel kinkis mõisnik talupojale eriliste teenete eest vabaduse ja saksapärase perekonnanime – selliseid oli enne nimereformi 700 000-st eestlasest vähem kui viiel protsendil. Nimepaneku eest vastutas mõis.³⁴

Suuremat osa rahvast kutsuti lisanimedega, mis moodustatud koha-, isanimest, ametinimetusest vm. Need olid seejuures üsna muutlikud, kui just elukoht või amet ei pärandunud põlvest põlve. Perekonnanimede panekust alates oli nimedel seaduslik kaitse: nime ei võinud muuta kohtu loata (Lihwlandi-ma Tallorahwa Seädus, Tartu 1820, § 11).³⁵

Eesti alal leidis esimene ulatuslik talupoegadele perekonnanimede andmise juhtum aset Võrumaal Kanepi kihelkonnas. Selle initsiaatoriks oli Johann Philip von Roth. Perekonnanimede panemine kõigile Kanepi kihelkonna (khk) talupoegadele sai teoks juba 1809. aastal, kümme aastat enne pärisorjuse kaotamist.³⁶ Nimesid pandi töö- ja majapidamisriistade, toidu-jooginimedele, ametite ning looduse järgi.

---

³³ Uuet, Liivi 2002. Lk 35.

³⁴ Must, Aadu 2000. Lk 54-55.

³⁵ Henno, Kairit. Isikunimed. – Nimekorralduse analüüs. Tallinn, 2003. Lk 11. Kättesaadav: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vsIH9-Gd-ToJ:www.hm.ee/index.php%3Fpopup%3Ddownload%26id%3D3979+nimekorralduse+anal%C3%BC%C3%BCs&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee> (viimati 15.05.2010).

³⁶ Reimann, Villem. Kuidas meile priinimed pandi. Postimees 26.-28.03.1898, nr 70-nr 72.

1826.-1835. aasta nimereformiga said kõik eestlased endile korralikud perekonnanimed. Kokku 41 000 nime. Neist 29 000 perekonnanime olid ainulaadsed. Nimepanekule võis kaasa aidata mõisnik või pastor. Sel juhul tuli välja nende suhtumine talupoegadesse. Nime tohtis muuta vaid kohtu loal.

20. sajandi alguseks oli talurahval perekonnanimed olemas ja seetõttu ei tekkinud marginaalseid probleeme perekonnanimede suhtes.

1.2.1 Perekonnanimede puudumine Petserimaal ja Narva-tagustes valdades

Üheks Petserimaa ja Narva-taguste alade eripäraks oli venepärase isikunimesüsteemi traditsiooniline kasutamine, kus isiku nimi koosnes ees- ja isanimest. Ametlikus asjaajamises tekitas see raskusi, seda enam, et õigeusu traditsiooni kohaselt kippusid eesnimed ja sellele vastavalt isanimedki korduma.³⁷

Vene impeeriumis juurdusid perekonnanimed 18. sajandil aadlike seas ning seejärel said nimed teised seisused. Järk-järgult said endale perekonnanimed ka kaupmehed, kuid 1816. a hingeloendis puudus perekonnanimi veel ligikaudu veerandil Moskva ümbruse kaupmeestest. 19. sajandil pidid perekonnanime omama ka vaimuliku seisuse esindajad. Pärisoristele talupoegadele polnud perekonnanime ette nähtud. Perekonnanimede andmine talupoegadele algas Venemaal alles pärast 1861. a toimunud pärisorjuse kaotamist.³⁸ Siiski ei saanud kõik endale perekonnanimesid. Seda näitab nende puudumine setudel, ingerlastel ja venelastel, kes elasid piiritsoonis.

Äärealadel - Petserimaal ja Narva-tagustes valdades – oli perekonnanimede kohustus seadustatud alles 1922. aastal. Petserimaal algas perekonnanimede panemine 1921. aastal, Narva-tagustes piirkondades alates 1922. aasta algusest. Ruhnu saarel pandi perekonnanimed alles 1927. aastal, kuna side saarega oli kehv ja lünklik.

Samuel Sommeri sõnul märgati perekonnanimede puudumist juba Saksa okupatsiooni ajal, kuid kirjalikke dokumente sellel ajal pandud nimedest ei olnud

---

³⁷ <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vs1H9-Gd-ToJ:www.hm.ee/index.php%3Fpopup%3Ddownload%26id%3D3979+nimekorralduse+anal%C3%BC%C3%BCs&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee> (viimati 15.05.2010).

³⁸ Must 2000. Lk 52. (Musta poolt kasutatud Vladimir Andrjevitiš Nikonov. Geografia familii. Lk 23-25).

vallamajades säilinud. Need raamatud kas varastati sõja ajal või põletati ära.³⁹ Nimed olid kolme aasta jooksul juba ununenud ja nii tuli tööd otsast peale alustada.⁴⁰

---

³⁹ Sommer, Samuel. Perekonnanimede üle Petserimaal. Postimees 8.02.1922, nr 32.

⁴⁰ Kanger, Jaan. Perekonna nimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

2. Perekonnanimede panek Petserimaal ja Narva-tagustes valdades

Vabariigi valitsus võttis 4. aprillil 1921 vastu seaduse Petserimaa ja Narva-taguste valdade elanike perekonnanimede kohta.⁴¹ Seal alaliselt elavad Eesti kodanikud,⁴² kel puudus perekonnanimi, pidid nime võtma siseministri määratud tähtajal ja korras. Et suviste tööde ajal nimede panemine rahva aega raiskas, siis lükati selle seaduse teostamine sügiseks edasi, kui põllutöö juba lõpule oli jõudmas.⁴³ Valitsuse täiendava määrusega seati lõpptähtajaks 1. jaanuar 1922.⁴⁴ Üle 18aastased kodanikud pidid määratud kuupäevadel ilmuma komisjonide ette omale nime valima. Seaduse eirajatele nimi määrati.

Petserimaal asutati perekonnanimede panemise jaoks viis kolmeliikmelist komisjoni. Esialgu nähti komisjonitööd läbi viima Pankjavitsa vallas Jaan Hammast (endine Maakonna Valitsuse esimees) ja Irboska vallas jaoskonna veterinaararst Puusempi. Toimusid mõningad muutused.⁴⁵ Komisjoni esimeesteks nimetati Petseri valda tulevane koolinõunik Arnold Kõiv, Lobodka valda Väraska koguduse preester Timoteo (Timotheus) Roi, Irboska valda keeleteadlane ja karskustegelane Villem Ernits, Pankjavitsa valda advokaat Jaan Kanger ja Petseri linna siseministri asemikust rahvaluule koguja Samuel Sommer. Viimase hooleks jäi samuti komisjonide tööde üldine juhatamine. Järelevalvet komisjonide tegemiste üle teostas omakorda maaülem Johannes Reinthal.⁴⁶

Narva-tagustes valdades moodustati kolm kolmeliikmelist komisjoni, mille töid viisid läbi Samuel Sommer ja Villem Ernits. Narva ja Karjati vallas ning Narva linnas ja Narva-Jõesuus oli komisjoni esimeheks Samuel Sommer ning Kose vallas Villem Ernits.

Komisjonide liikmeteks olid linnas linnapea ja linnasekretär ning valdades vallavanem ja vallasekretärid. Komisjonide liikmete määramisel peeti tähtsaks eesti keele

---

⁴¹ RT 1921, nr 21 ja 26.

⁴² 1922. aasta rahvaloenduse andmetel elas Eestiga liidetud Petserimaal 60 848 inimest, kellest 15 058 identifitseeris ennast setuna ja 4354 eestlasena.

⁴³ Kanger, Jaan. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

⁴⁴ RT 1921, nr 58.

⁴⁵ Rahvuslised vahekorrad Petserimaal. Vaba Maa 14.06.1921, nr 152.

⁴⁶ Perekonnanimede üle Petserimaal. Postimees 8.02.1922, nr 32.

oskust.⁴⁷

Perekonnanimede panemise komisjonide juhatajad ja sekretärid pidasid esimese ühise istungi 19. septembril 1921. a koos maaülemaga. Tööde läbiviimise ühtlustamiseks räägiti tulevastest eesmärkidest.⁴⁸ Esmatähtis oli, et igäuks saaks vaatamata oma rahvusele võtta emakeelse perekonnanime. Hilisemate arusaamatuste vältimiseks ei pandud mittersugulastele ühesuguseid nimesid. Samuti ei soovitatud kodumaal võtta väga levinud perekonnanimesid. Nimed pidid soovituslikult olema võimalikult lühikesed ja kõlavad.⁴⁹ Raamatus „15 000 uut sugunime” on kirjas heakskiidetud nimed, mida sai võtta, nagu näiteks: Aabadu, Eassaru, Haab, Iapre, Jaada, Kaabaste, Laabemäe, Maaba, Naabel, Oametsa, Paadar, Raabo jne.⁵⁰ Kindlasti ei läinud kõik nimed käiku, aga nüüd oli vähemalt antud võimalus valida. Koosoleku lõppedes lepitati kokku, et on rohkem vaja pidada rahvakoosolekuid selgitamiseks komisjonide tööd ja nende tegevuse olulisust.⁵¹ Nende juhtnõõride ja vastavate seaduste normide põhjal asusid komisjonid tööle.

Perekonnanimede panek Petserimaal ja Narva-tagustes valdades saigi alguse komisjonide loomisega. Petseri maakonnas kestis perekonnanimede panemine (alustades eeltöödega lõpetades üldise aruande kokkuseadmiseni) 19. septembrist kuni 29. detsembrini. Nimede panemine ise üksikutes komisjonides toimus: Petseri linnas 6.10 – 15.11. Pankjavitsa vallas 27.09 – 12.11. Irboska vallas 23.09 – 18.11 ja Petseri vallas 28.09 – 3.12. Slobodka vallas venis töö pikalt. 3. detsembril on komisjoni esimees Roi andnud teada, et kirjutab aruandele alla.⁵² „Ühtlasi sellega vallavalitsus kannab ette, et valla nõukogu sekretääri abiliste staabi suurendada ei lubanud materiaalsel põhjustel, mispärast töö hiljem lõpule sai viidud, kui ette arvata võis.”⁵³

Narva-tagustes valdades algas töö 10. jaanuaril 1922, mil komisjonide esimees Samuel Sommer tegi visiidi kõikidesse tööd alustavatesse valdadesse, jagades seal oma kogemusi ja juhtnõõre teistele komisjoniliikmetele. Protokolle vaadeldes jääb ebaselgeks,

---

⁴⁷ ERA.13.1.37.L9

⁴⁸ Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa 20.01.1922. Vt ka Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Petserimaal. Kaja. 21.01.1922, nr 17.

⁴⁹ Nimede panemine. Kaja 28.09.1921, nr 225.

⁵⁰ 15 000 uut sugunime (Lisa albumile „Eestlasele Eesti nimi”). Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused IV. Tartu 1921.

⁵¹ Nimede panemine. Kaja 28.09.1921, nr 225.

⁵² ERA.13.1.37.L38

⁵³ Ernits, Villem. Setumaa ja Eesti-Ingeri küsimusi. Kaja 15.03.1927, nr 61.

kas perekonnanimesid pandi Narva-tagustes valdades siiski juba 1921. aastal või on tegemist esimeeste poolt tehtud sagedaste hooletusvigadega.⁵⁴ Raske on aru saada, kuna kohati on protokollid trükitud daatumitega, teisel on need kirjutatud käsikirjaliselt ning tihti on trükitud aastanumbreid muudetud (sel juhul aasta edasi). Autor kaldub arvama, et nimesid võidi panna küll aasta varem, kuid ametlikult algas komisjonide töö 1922. aasta alguses. Valdade nimedepaneku protokollidest selgub, et nimesid pandi tolles piirkonnas veel 1923. aastalgi – nimelt Narva linnas ja Narva-Jõesuus. Nt Kose vallas on märgitud, et perekonnanimesid pandi veel 26.veebruari1923.

Komisjonide üldise juhataja Samuel Sommeri poolt koostati tabelid. Need saadeti aruande tegemiseks kõikide komisjonide juhatajatele. Komisjonid kutsusid külade kaupa vallaelanikke vallamajadesse, kus iga täisealine kodanik või perekonnapea omale nime valis. Võetud nimedest tehti protokoll ja nime saaja kinnitas oma nõusolekut allkirjaga. Peale selle kirjutati nimi ka valla perekonnaraamatusse ja inimese isikutunnistusele.⁵⁵ Iga päev saadeti protokollid maaülemale kinnitamiseks.

2.1 Komisjonide töö Petserimaal

Valdavalt elas eesti-setu kogukond (mis moodustas 1922. aastal vaid 31,8% Petserimaa elanikkonnast) Mikitamäe, Värska, Saatse, Meremäe ja Obinitsa ümbruses.⁵⁶ Petseri maakonnas olid enamuses venelased, kes moodustasid ligikaudu 2/3 (63,8%) kogu elanike (60 848) arvust. Ka Petseri vallas elasid enamikus venelased.⁵⁷

Nimede panekuks kutsuti Eesti Vabariigi kodanikud alates 18. eluaastast kindlaks määratud kuupäevadel omale perekonnanime võtma. Külade kaupa olid inimesed oodatud kas linna- ja vallavalitsusse, olenevalt sellest, kas nad elasid linnas või maal. Toimingust tehti protokoll, moodustati nimekiri ja kodaniku isikutunnistusse tehti märke.

---

⁵⁴ Nt EAA.5433.1.5

⁵⁵ ERA.13.1.37. L 9.

⁵⁶ LISA 1. Setumaa kaart. Selgituseks: setud paiknevad kõige tumedamal alal, helehallil pinnal on venelased.

⁵⁷ 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik XI. Võru ja Petseri maakonnad. Riigi Statistika Keskbüroo.

Osa setudest olid kirjaoskamatud ja samuti ebausklikud. Oskamata allkirja anda, võidi selle asemel protokollile ka pöidlajalg vajutada. Seda toimingut seostati aga kuradile sõrme andmisega.

Kui ühel või teisel põhjusel ei olnud kellelgi võimalik enesele nime võtma tulla, siis määrati see komisjoni poolt. Kuni 1. jaanuarini 1922 oli võimalus linna- või vallavalitsuse kaudu lasta siseministrilt endale perekonnanimi määrata. Pärast seda tähtaega lubati inimesed vastutusele võtta. Petseri linnas taolist olukorda ei tekkinud, kuid valdades määrati 2078 setule ja 3765 venelasele 434 eesti, 738 vene ja 4 võõrkeelset nime.⁵⁸ Sõjaväes teenijad said nime polgu või vastava sõjaväelise üksuse ülema korraldusel. Nende nimed on kantud eraldi protokollidesse.⁵⁹

Nimede valik tekitas setude ja venelaste seas mõningaid raskusi. Näiteks kirjeldab Sommer seika, kus üks setu võttis endale perekonnanimeks Räästas. Kiuslikud naabrid suutsid pealtnäha ilusa nime naeruväärseks muuta, kutsudes nimevõtnut paskräästaks. Mehel ei jäänud midagi muud üle, kui paluda komisjonil endale uus nimi võtta.⁶⁰

Lobodka vallas sooviti võtta palju Bibikovi nime, kuna väidetavalt sai Petseris sellenimeline venelane või juut paari aastaga miljonäriks. Nimel arvati olevat rikkakstegev jõud. „Isegi naljakaid nimesaamisi tuleb ette. Noored poisid kuulsid kirikus preestrilt, et igaüks peab enesele nime võtma. Seepeale läksid nad koju ja hakkasid üksteist küla vahel ristima ja järgmisel päeval tulid mehed Lobodka vallamajasse ja kirjutasid need nimed ka raamatusse.”⁶¹

Alo Lõhmus on teinud huvitava tähelepaneku: „Vaartsi külas võtsid kolm naaberperekonda endile nimedeks Kalamees, Jahimees ja Puusep”.⁶² Tegu võis olla elukutsete järgi valitud nimedega, kuid selles Lõhmus kahtleb: „Kohati võib täheldada nimevalijate endi humoorikat lähenemist.”

Mitmetel juhtudel püüdsid setud omale venekeelseid nimesid omandada. Nad tulid komisjoni ette, rääkisid vene keelt ja tunnistasid end venelasteks. Panikovitsja vallas

---

⁵⁸ Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa. 20.01.1922, 16.

⁵⁹ EAA.5433.1.10

⁶⁰ Sommer, Samuel. Perekonnanimede üle Petserimaal. Postimees, 8.02 (22.01) 1922, nr 32.

⁶¹ Petserimaalt. Nimede võtmine. Päevaleht 24.08.1921 nr 223.

⁶² <http://www.maaleht.ee/news/uudised/elu/petseri-valda-ei-jaanud-enam-uhtegi-vene-nimega-setut.d?id=29939431> (viimati vaadatud 10.05.2010)

tahtsid ühe küla elanikud kõik omale venekeelseid perekonnanimesid võtta ja tõendasid, et nad kõik olla venelased. Asi tabati ära ja komisjoni esimehe selgituse peale valisid nad endale eestikeelsed perekonnanimed.⁶³ Setud olid nõus loobuma oma eesti identiteedist – see ei maksnud neile midagi. Juba 19. sajandil olid nad Eestist väljarännanud, lootes paremat elu, mida kodumaa neile ei pakkunud. Eestlaste rahvuslikuks identiteedi sümboliteks on ärkamisajast saadik olnud laulupidu, ühtehoidmine. Kalle Lõuna on välja toonud Arnold Kõivu selgituse setude osas: „Omaval ajal pääsenud setud vaid tänu riigivõimu loidusele venestumisest. Olukord olevat endiselt raske, suurem osa setusid häbenevat oma rahvust ja nägevat ideaali ainult venelastes.”⁶⁴ Olukord Petserimaal oleks võinud olla märksa keerulisem: venestunud setusid oleks võinud olla palju rohkem.

Kuna komisjonid neid nimesid, mis Eestis ja Setumaal juba olemas olid, lubada ei tahtnud, siis oli nimede valikuga vahel suuri probleeme. Harilikult taheti ikka puude ja loomade nimesid. Mitmed valisid endale perekonnanimeks oma talunime.

Venelased võtsid endale paljude kuulsate kirjanike, kunstnike ja ühiskonnategelaste nimesid. Nendeks nimedeks olid: Dostojevski, Dolgorukov, Repin, Kerensk, Tolstoi, Suvorov, Lenin ja Trotski. Endale valiti ikka vene nimed. Leidus ainult paar juhtumit, kus venelased valisid endale eesti või saksa nime.

Perekonnanimede panek käis ühes koosolekute pidamisega. Üks esimestest koosolekutest peeti Petseri vallas Obinitša koolimajas 21. septembril. Villem Ernits tutvustas koosolijatele perekonnanimede tähtsust ja soovitas setudele ainult eestikõlalisi perekonnanimesid võtta. Seejärel kõneles Samuel Sommer, kes juhtis tähelepanu eestlaste ja setude suguluse peale.⁶⁵ „Eestlased ja setud on ühe kännu võsud ja ühe pere liikmed. Ainult vali saatuse on sundinud aastasadasid üksteisest lahus elama. Nüüd on nad jälle ühendatud vabariigi valitsuse all.”⁶⁶

Järgmine komisjonide esimeeste istung toimus 26. septembril, kus arutati mitmeid praktilise tähtsusega küsimusi. Arutleti, kas protokollidesse kanda esialgu vaid

---

⁶³ Kaja 29.10.1921, nr 256.

⁶⁴ Lõuna, Kalle 2003. Lk 68-69.

⁶⁵ Kanger, Jaan. Perekonnanimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

⁶⁶ Samas.

täiskasvanud või ka lapsed. Seejärel peeti läbirääkimisi siseministriga. Kuna oluline oli tähtaegadest kinni pidada ja tööga kiirustada, siis lapsi protokollidesse ei kantud.

22. oktoobril peeti taaskord ühine koosolek, kust puudus ainult Slobodka komisjoni esimees Roi. Selgus, et töödega lõpule jõudmiseks kulub veel paar nädalat.⁶⁷ Reaalselt kulub veel rohkem aega. Preester Roi sõnade kohaselt viibis töö, kuna „vallavalitsuse kantselei tööjõud on nõrk. Omal tuli ka protokollid kirjutada, mis töö pikale venitas.”⁶⁸

Pankjavitsa vallas läksid sundkorras määramisele näiteks sellised perekonnanimed: Ahtvee, Aia, Aidnik, Aopalu, Astla, Ebaver, Ehvik, Ellerhein, Haabist, Halli, Kanarik, Kanep, Kullerkupp, Kurik, Laimets, Latik, Lehestik, Leola, Mardus, Merelaht, Metsapool, Murutar, Mägede, Nooda, Ojatar, Pihelgas, Prants, Põhja, Rimmelgas, Ridala, Sambla, Sulendik, Tamula, Tasandik, Tihane, Udumäe, Vagula, Vahelaan.

Petseri vallas määrati: Rulli, Raudhain, Keriknurm, Öisvaher, Varblane, Varjulill, Käreoja, Sinihelmik, Võhumõök, Kattai, Mesiohak, Ilvik, Luusik, Kelgumäe, Kesksmaa, Kärmo, Mähak, Naabel, Kõrvik, Härjamaa, Ilmik, Keesik, Lõik, Mastik, Mällik, Kannel, Pudine, Tuum, Salumägi, Salajärg.

Slobodka vallas määrati: Aasa, Adra, Aiatamm, Ard, Ahing, Askel, Eidra, Eikla, Eessaar, Noodik, Neemik, Nõmmine, Nimak, Nõlva, Nurma, Nõva, Ulk, Udre, Uude, Umba, Urmik, Teling, Teri, Reinomägi, Pahla, Rikaste.

Hulganisti said sundnimesid endale venelased, kuid need olid tõepoolest enamasti venepärased. Petseri vallas venelastele sunniteel pandud perekonnanimed olid: Babkin, Kuskov, Laskin, Seljanin, Obrjadowa, Lekarski, Pertsov, Nowikov, Ubinhain, Holmov, Buhov, Tumanov, Bleskov, Dudkin, Riibkin, Ambarov, Jefimov, Kolesnikov, Masterov, Gorkin, Slivkin, Rodnikov, Ukraintsev.

Setu perekonnanimed olid: Adõr, Aidnik, Alauibo, Aotäht, Ausmees, Esätarõ, Haljasmõts, Hallaöö, Hammas, Hani, Hapu, Heering, Heletuli, Hipi, Hoomatalo, Hunt, Hummal, Hänikene, Häätarõ, Hõbemägi, Ilves, Ilvemõts, Jahimees, Juht, Jänesmäe,

---

⁶⁷ Setude perekonnanimede panemise asjus. Postimees 1.11.1921, nr 253.

⁶⁸ ERA.13.1.37. L 38 ja EAA.5433.1.2. L 1.

Kasumõts, Kaustik, Mürgiorg, Oroperv, Pai, Talomiis, Talopoig, Tibu, Toonõkurg, Tsopatalo, Tänavu, Ubinhain, Udras, Uibouppin, Öisvaheer.

2.1.1 Tulemused: probleemid ja õnnestumised

Üheks põhjuseks, miks inimesed perekonnanime saama ei tulnud, oli info aeglane levik. Näiteks Jaan Kangeri sõnul ei olnud Pankjavitsa vallas ühtki juhtumit, kus oleks perekonnanimede paneku ettevõtmisele vaenulikult vastu tulnud. „Kui siiski 8% kõigist perekonnanimetuist ilmumata jäi, siis on see osalt seletatav valla laialiste piiridega (35 versta pikk ja 24 lai), mis vallavalitsusele sagedasti ei võimaldanud komisjoni küladesse väljasõitudest õigel ajal teatada.”⁶⁹ Kuid üks oli ka neid inimesi, kes oma harimatusest või soovimatusest oma elu mitte muuta, ei tulnud komisjoni ette nime saama.

Nimesoovijaid oli peamiselt kahte tüüpi. Olid need, kes soovisid koheselt endale ilusaid eestipäraseid nimesid ja oli neid, kes salgasid oma päritolu, soovides endale vene- või saksapärase nimekuju. Halvaks eeskujuks olid tuntud eesti poliitikute saksakeelsed nimed, mida tahtsid endale ka setud ja vahel ka venelased.⁷⁰ Nt siseminister Karl August Einbund (nimi muudeti Kaarel Eenpaluks 1935. aastal), majandusminister Johannes Zimmermann, August Jürmann (muudeti Jürima'ks 1937. aastal).

Setud olid parajalt kiuslikud oma naabrite suhtes. Vaevalt oli saadud endale nimi valida, kui seda juba teiste poolt ümber väänati ja naeruväärseks tehti. Sarnases õhkkonnas töötades juhtus lõbusaid seiku. Nii võttis keegi enesele nimeks „Kivikas”, millega oldi täiesti rahul, „kuid juba teisel päeval tuldi komisjoni juurde nime muutma, sest küla rahvas hakanud teda „kivi kassiks” kutsuma”. Üks venelane tahtis omale „intelligentset” nime ja palus protokollida „von der Ilin”, teadmata isegi, mida see täpsemalt tähendab. Ta katsus veel õnne nimega „Kammerherr”, kuid ükski nendest nimedest ei leidnud heakskiitu ja mehel jäigi tol päeval nimi võtmata.⁷¹

---

⁶⁹ Kanger, Jaan. Perekonna nimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

⁷⁰ Samas.

⁷¹ Samas.

Eestlaste-setude probleem seisnes oskamatuses nime valida. Komisjoni esimeeste kokkuvõtetest selgub, et setud tahtsid puude ja loomade või kodumaal tuntud seltskonnategelaste nimesid. Selgitustöö tulemusel võeti endale siiski eestikeelsed nimed, mis suurelt osalt olid võru murrakulised. Kõige enam tahtsid setud nimedeks ühe- ja kahe silbilisi sõnu, millel ka mingisugune tähendus oleks.⁷²

Ka venelastel oli mõnikümmend nime, mida tormiliselt taheti. Arvati, et kuulsate kirjanike, kunstnike, poliitikategelaste, vürstide ja tähtsate kommunistide nimed toovad neile, tavainimestele, õnne ja edu. Nii leidis tavalistes vene küldes Dostojevskid, Dolgorukoveid, Repineid, Rerenseid.⁷³ Venelastel oli nimede tagavara rikkam, võetud venekeelsete nimede hulgas esinevad paljude ajalooliste ning alles elavate aristokraatide, kindralite ja poliitiliste tegelaste nimed, nagu näit: Schulski, Menschikov, Solnitsõn, Trubetskoi, Volkonski, Puškin, Gogol, Dostojevski, Repin, Tšaikovski, Brussilov, Suvorov, Kerenski, Mitjukov, Sutškov jne. Ei jäetud võtmata ka kuulsate kommunistide nimed nagu Lenin ja Trotski.⁷⁴

Petseri vallas töötanud Arnold Kõiv leidis, et nimed olid küll sarnased, ent erinesid üksteisest ortograafiliselt⁷⁵ – Aednik ja Aidnik, Põllumees ja Põllumiis.

Komisjoni esimeeste väljaütlemised, et kõik setud-eestlased said endale eesti nime, tekitasid veel aastaid hiljem ajakirjanduses vaidlusi. „Ristijaid” süüdistati setude „sundeestistamises”. Ajalehes Kaja õigustas Villem Ernits 1927. aasta märtsis, et komisjon hoidus venelasi ümberrahvustamast ning andis neile täpselt seda laadi nimed, nagu viimased soovisid (99% venepärased, paar eesti nime, paar läti ja üks inglise nime). „Tõrjun kõige kategoorilisemalt tagasi igasugused süüdistused kellegi ümberrahvustamise katsete kohta...”⁷⁶ Kuid setudele venepäraste nimede panemisest keeldumist pidas Ernits igati õigeks. „Kõige selle tagajärg on, et Setumaa ja Ingeri on praegu kõige rahvuslikumad Eesti vabariigi osad oma puhtomakeelse perekonna

---

⁷² Samas.

⁷³ Perekonnanimede üle Petserimaal. Postimees 8.02.1922, nr 32.

⁷⁴ Kanger, Jaan. Perekonna nimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

⁷⁵ Kõiv, Arnold. Üldised muljed nimedepanemisest Petseri vallas. EAA.5433.1. L 1–2.

⁷⁶ Ernits, Villem. Setumaa ja Eesti-Ingeri küsimusi I. Kaja 13.03.1927 nr 60.

nimestiku poolest ja jäävad selleks niikaua, kuni meie, suuremaa eestlased, ei raatsi loobuda oma saksapäraest nimedest.”⁷⁷

Petserimaal võtsid nimesid 50234 elanikku, nendest eestlasi 55, setusid 18 504,⁷⁸ venelasi 31 070 ja lätlasi 5. Vabalt võtsid enestele nimed 16319 setut, 27673 venelast; nimedest olid 2824 eesti-, 4523 vene- ja 33 muukeelset.⁷⁹ Setud võtsid kõik eestikeelsed nimed ja suurelt osalt võru murrakulised.⁸⁰ Kalle Lõuna arvutustel jääb komisjoni esimeeste aruannete põhjal 399 inimest puudu, kes oleksid pidanud perekonnanime võtma. Lõuna arutleb, kas tegemist oli peale setude ja venelaste veel teiste rahvustega.⁸¹ Protokollide aruannete põhjal selgub, et Petseri linnas sai 183 teisest rahvusest inimest perekonnanime.⁸² Pankjavitsa vallas pandi 38 muukeelset nime peale eesti- ja venekeelsete. 11 ukrainakeelset nime arvati aruandes vene nimede hulka. Ka teistes valdades leidis teisest rahvusest inimesi (lätlasi, sakslasi).

Perekonnanimede panemise töö käigus selgus, et vallaelanike hingekirjad on lünklikud ja korrast ära. „Igatahes ei saa andmeid neist alati uskuda, sest pole maha kustutatud surnud, uuestisündinuid ei leia paljusid, vanus on „laest kirjutatud””.⁸³ Kuid olemasolevad nimekirjad kergendasid tööd – kohe oli näha, kellel oli perekonnanimi ja kellel see puudus. Petseri linnas ei olnud aga elanike nimekirju. Seepärast seati ka linnas perekonnaraamat sisse.⁸⁴

Komisjonide esimehed avastasid, et setude isikutunnistused on kulunud ja katkised. Paber on tihti niivõrd purunenud ja tint pleekinud, et sõnagi lugeda ei saa. Ka tuleb sageli ette, et naistel üleüldse isikutunnistused puuduvad: öeldakse, et tunnistus maksab raha ja naistele pole seda vaja. Sommer leidis, et isikutunnistuste paber peaks palju parem olema ja üleüldse oleks soovitav passid kasutusele võtta.⁸⁵

---

⁷⁷ Ernits, Villem. Setumaa ja Eesti-Ingeri küsimusi I. Kaja 13.03.1927 nr 60.

⁷⁸ Veera Pino andmeil sai ligikaudu 17 500 setut perekonnanime. Keel ja Kirjandus 1993, nr 1. Lk 61.

⁷⁹ Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa 20.01.1922.

⁸⁰ Kanger, Jaan. Perekonna nimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921. Lk 6.

⁸¹ Lõuna, Kalle 2003. Lk 66-67.

⁸² ERA.13.1.37. L 35p.

⁸³ Üldiseid muljeid nimedepanemisest Petseri vallas. EAA.5433.1.7. L 1-2.

⁸⁴ Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa 20.01.1922.

⁸⁵ Üldiseid muljeid nimedepanemisest Petseri vallas. EAA.5433.1.7. L 1-2.

Tehtud töö eest maksti komisjoniliikmete tasu. Sissesõitnutele oli päevarahaks 400 marka ja kohalikele 300. Lisaks sellele maksti kinni sõidurahad. Irboska vallas palgati lisajõud, kellele tuli maksta 140 marka päevas.⁸⁶

Sommer ja Slobodka valla komisjoni esimees Roi teenisid 18 000 marka, Panikovitsa komisjoni esimees Kanger 29 835, 50; Irboska esimees Ernits 33 656, Petseri valla Kõiv 10 800. Kokku said nad 94 291, 50 marka. Ülejäägiks oli 708, 50, mis jagati abitööjõule.⁸⁷

Erakordse töö eest maksti neljale vallasekretärile 6000 marka (kokku 24 000). Irboska valla abisekretärile riigikeele oskuse eest, kuna seal ei olnud ühtegi riigikeelt kõnelevat abilist: 4000 marka ja kuuele vene kooliõpetajale eeskujulike vene perekonnanime vältamiseks 2000 marka (kokku 12 000).⁸⁸

2.2 Komisjonide töö Narva-tagustes valdades

Kohe, kui Petserimaal said perekonnanimed 1921. aasta lõpuks pandud, asutati perekonnanimede panemise komisjonid ka Narva (Naroova) tagustes valdades. Komisjonide liikmeteks igas vallas oli kohalik vallavanem ja vallasekretär ning komisjonide esimeheks nimetati siseministri poolt Samuel Sommer.⁸⁹

1922. a jaanuarikuus sõitis komisjonide üldine esimees esmalt kõik Narva-tagused vallavalitsused läbi, andes kohalikele komisjoniliikmetele õpetusi tulevaseks tööks. Perekonnanimede panemisel toimiti samade soovitude ja juhtnõõride alusel, mis olid kasutusele võetud Petserimaal.⁹⁰ Tulevases tööpiirkonnas tuli moodustada esmalt nende isikute nimekirjad, kellel perekonnanime ei olnud või kes soovisid perekonnanime vahetada. Tähtis oli varakult rahvale teatada perekonnanimede panemisest, et igati

---

⁸⁶ ERA.13.1.37. L 33.

⁸⁷ Samas. L 39.

⁸⁸ Samas. L 40.

⁸⁹ Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212.

⁹⁰ Samas.

saaks omale aegsasti perekonnanime valida.⁹¹ Petserimaal tekkis mõningaid segadusi hilise teavitamise tõttu, nüüd sooviti seda probleemi vältida.

Narva-tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas otsustati igale kodanikule, kes oli kohustatud passi võtma (alates 15 eluaastast),⁹² anda tunnistus nime muutmise või võtmise kohta. Protokollidesse kanti kõik perekonnaliikmed, kellele konkreetne nimi laienes. Taoline korraldus tekitas rohkelt tööd juurde, kuid selle tõttu on protokollides kõik andmed nende kohta, kes uut perekonnanime kannavad.

Narva-tagustes valdades oli rahvas perekonnanimede panemisest huvitatud, kuid igal perekonnal ei õnnestunud seda nime omandada, mis varem oli valmis valitud, sest komisjon ei andud ühes vallas sama perekonnanime kahele või rohkemale perekonnale, kui perekonnad lähedalt sugulased ei olnud. Harilikult valiti igas külas perekonnanimedeks kõige lihtsamad ja tuttavamad sõnad.⁹³

Ingerlased võtsid omale kas ingeri, soome või eesti nimed, mis kohalikule vene vaimulikule ei meeldinud. Too püüdis seletada inimestele, et vene usku ingerlased on kõik venelased.⁹⁴ Siiski jäi ainult paarile ingeri perekonnale venekeelne perekonnanimi.⁹⁵

Nimede väljavalik tekitas palju raskusi. Need raskused ei olenenud ainult sellest, et rohkem tuntud sõnad olid juba ära võetud, vaid ka naabrite teravmeelsusest, kes oskasid vahel päris ilusa ja laitmatu nime naeruväärseks muuta.

Iga valla külad, kus komisjon esimesena tööd alustas, said oma perekonnanimed ruttu pandud, kuid mida hiljemaks üks või teine küla perekonnanimede panemise asjus jäi, seda raskemaks läks nimede valimine, sest kõik enam-vähem tuntud sõnad olid juba võetud. Niisugustes külades pöörduiti tihti komisjoni poole, et nad aitaksid neil valida. Komisjonil oli selleks puhuks suur nimede tagavara valmis. Küll aga ei leidnud vastuvõtmist iga pakutud variant.⁹⁶

---

⁹¹ Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212.

⁹² Samas

⁹³ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

⁹⁴ Samas.

⁹⁵ Samas.

⁹⁶ Samas.

Narva-tagustes valdades võeti palju kuulsate vene kirjanike, kunstnike, kindralite ja teiste kuulsate ühiskonnategelaste nimesid. Iseäranis rohkesti on niisuguseid nimesid võetud Kose vallas. Nendeks olid: Tolstoi, Dostojevski, Repin, Viljukov, Suvorov, Shaljapin jne. Isegi kuulsate kommunistide nagu Lenin, Sinovjev, Lunatsharski nimesid võeti. Ainult Trotski puudub, seda nime ei tahtnud keegi võtta. „Kui keegi naljaviluks teisele Trotski nime soovitas, siis oli vanne ja kirumine lahti.”⁹⁷ Narva-tagused vallad koosnesid suuremas enamuses venelastest ja see piirkond oli varem olnud Peterburi kubermangu koosseisus. Trotski oli bolševistlik revolutsionäär, kes mängis 1917. aasta revolutsioonis suurt rolli. „Pärast seda, kui 1917. aasta novembri võimuhaaramine oli laabunud peaaegu veretult, hukkus järgmiste aastate võitluses üle kolme miljoni inimese.” Veelgi rohkem ohvraid – ligikaudu viis miljonit – nõudis aastatel 1921 ja 1922 näljahäda, mis oli suuremalt osalt tingitud sõjast, revolutsioonist ja kodusõjast põhjustatud majanduslikust laostumisest.⁹⁸

Narva vallas võtsid vallaelanikud endale järgmised nimed: Pajune, Sirkkune, Pesone, Kotka, Kapral, Vahter, Tammi, Lepp, Lillepürg, Lillepuu, Auer, Pelkonen, Naabel, Lohi, Kaulio, Kangas, Kajak, Pihlakas, Sork, Roosioks, Mansik, Maikov.⁹⁹

Karjati vallas pandi rohkem venepäraseid nimesid, erandeiks olid: Ploom, Roos, Saar, Allik, Kelder, Juur, Lill, Kaalikas, Paju, Tuvik, Männik, Tamm, Püss, Rõõmulik, Vihma, Rein, Koit, Randmar, Kallas, Miller.¹⁰⁰

Narva-tagustes valdades oli teavitustöö suurem, seal peeti rohkesti rahvakoosolekuid karsklusest, ühtehoidmisest ja eneseteadvustamisest. 1922. aasta alguse Postimehes on kirjeldatud, et pärast rahvakoosolekuid algas nimede panemine nt ühes talutares, kuhu rahvast oli palju kokku tulnud. Ja pärast n.ö ristimist peeti jällegi koosolek.¹⁰¹

Narva-tagustes valdades anti perekonnanimede panemisele suur tähtsus ja mõnes külas pühitseti seda sündmust päris pidulikult. Ühes külas peeti „ristimise” pidustusi

---

⁹⁷ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

⁹⁸ Wilde, Harry. Trotski. Tallinn, 2003. Lk 114.

⁹⁹ EAA.5433.1.5

¹⁰⁰ EAA.5433.1.9

¹⁰¹ Kuidas meie Naroova vallas perekonnanimede panemisel tegevad olime. Postimees. 25.02.1922, nr 46.

tervelt kolm päeva, kuhu külalised olid ka teistest küladest tulnud. „Küla rahvas naljatas ise selle juures, et kui väikse lapse ristimise puhul „praasnik”¹⁰² on, miks ei pea siis „praasniku” pidama, kui terve küla on ristitud.”¹⁰³

Komisjoni esimehe Samuel Sommeri aruande kohaselt anti seal kokku 5329 isikule 1278 perekonnanime.¹⁰⁴

2.2.1 Tulemused: probleemid ja õnnestumised

Narva jõe tagustest endistest Peterburi kubermangu Eestile jäänud valdadest ning nende osadest moodustatud Kose, Karjati valla kohalikud venelased moodustasid umbes 95% enamuse. Ka Narva vallas olid venelased enamuses (63,1%), kuid eestlased (12,5%) ja muud soomeugrilased, eelkõige soomlased ja ingerlased (24,4%), moodustasid tähelepanitava vähemuse.¹⁰⁵

Komisjoni esimehed tegid huvitava tähelepaneku: luteri usku ingerlastel olid enamusel perekonnanimed, kuid n.ö „vene” usku ingerlastel puudusid perekonnanimed ja neid hüüti isa ja vanaisa nime järgi.¹⁰⁶

Perekonnanimede panemine Narva-tagustes valdades toimus lihtsamalt kui Petseri maakonnas, kuna eesolev reeglistik, kuidas tööd läbi viia, oli juba valmis. Komisjoni esimeestel – Sommeril ja Ernitsal – oli ettekujutus tulevasesest tööst. Ka võtsid inimesed asja rahulikult ja leidsid, et sündmust peab tähistama.

Vabalt võtsid perekonnanimed Narva vallas 949 ingerlast ja 67 venelast, Kose vallas 769 venelast, Karjati vallas 1856, Narva-Jõesuus 6 venelast, Narva linnas 236 venelast.

---

¹⁰² Vene keeles праздник (praasnik) – pidu.

¹⁰³ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

¹⁰⁴ Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212 ja Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

¹⁰⁵ Alenius, Kari. Akadeemia 1999, nr 11 – Petserimaa ja Narvataguse integreerimine Eestiga ning idaalade maine eesti avalikkuses 1920-1925. Tõlkinud Karoliina Kagovere. Lk 2308.

¹⁰⁶ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

Komisjoni poolt määrati perekonnanimed Kose vallas 5 venelasele, Karjati vallas 11 venelasele.¹⁰⁷

2.3 Kahe piirkonna võrdlev analüüs

Üldiselt möödus perekonnanimede panek ilma suuremate vaidlusteta komisjoni ja kohalike elanike vahel. Komisjon oli ennast ette valmistanud ja töötas professionaalselt. Ingerlased võtsid nimesid vastu suurema mureta kui setud. Kui ingerlased said oma soome-eesti-ingeri nimed kätte, siis setud soovisid ikka võõrapärasemaid või vene nimesid.

Villem Ernits peab enese ja Samuel Sommeri teeneks, et nad setudele ja ingerlastele ei protokollinud tuntud venepäraseid nimesid nagu Kusnetjov, Orlov ja Vinogradov, mida mõnelgi korral taheti. Omakeelne nimestik oli neile loomulikult vaba, väljaarvatud üldtuntud perekonnanimed, milliste asemel soovitati võtta niisuguseid nimesid, mis üldtarvitavad polnud. Teised „ristijad” sellest nõudest nii väga kinni ei pidanud – Setumaale sai mõnel pool palju Tammesid, Leppasid, Kaski ja Vahtraid.

Narva-tagustes valdades oli rahvas perekonnanimede panemisest rohkem huvitatud kui Petserimaal. Kuid igal perekonnal ei läinud õnneks seda nime omandada, mis varem oli valmis valitud, sest komisjon ei andud ühe valla piirkonnas üht perekonnanime kahele või rohkemale perekonnale, kui perekonnad lähedalt sugulased ei olnud. Harilikult valiti igas külas perekonnanimedeks kõige lihtsamad ja tuttavamad sõnad.¹⁰⁸

Nagu Petserimaal, nii võeti ka Narva-tagustes valdades palju kuulsaid vene kirjanike, kunstnike, kindralite ja teiste kuulsate ühiskonnategelaste nimesid. Iseäranis rohkesti on niisuguseid nimesid võetud Kose vallas. Nendeks olid: Tolstoi, Dostojevski,

---

¹⁰⁷ Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212.

¹⁰⁸ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

Repin, Dvolgorukov, Viljukov, Suvorov, Shaljapin jne. Isegi kuulsate kommunistide nagu Lenin, Sinovjev, Lunatsharski nimesid võeti.¹⁰⁹

Petserimaal anti töö kiirustamise tõttu perekonna peale ainult üks tõend ja kuni 15 aastaseid lapsi ei kantud üldse protokollis.¹¹⁰ Taoline korraldus tekitas rohkelt tööd juurde, mida Petserimaal ei olnud, kuid selle tõttu on perekonnanimede panemise protokollides kõik andmed nende kohta, kes uut perekonnanime kannavad.

Nii on Narva-tagustes valdades Narva-Jõesuuni ja Narva linnas komisjoni poolt määratud perekonnanimede arv väike ja teeb seega vähem kui 0,5 protsenti üldisest perekonnanimede arvust, kuid Petserimaal oli sunniviisil pandud perekonnanimesid 11,5% kogu arvust.¹¹¹

Komisjoniliikmeid süüdistati tihti setude eestistamises. 1927. aastal kaitses end üks komisjoni esimeestest Villem Ernits, selgitades komisjonitöö eesmarke ja nende tegevust. Kõik rahvused võisid valida endale omakeelse nime. Tõepoolest oli nii valitud kui määratud nimede seas palju omakeelseid nimesid. Setu nimede puhul sünnitas raskusi ortograafiline külg: vahel võeti sarnaseid nimesid, mida oli raske eesti keeles kirjutada – need oli suuremalt jaolt võru murdelised.¹¹²

Et kantseleitööd kergendada, protokolliti alaealised kuni 15 aastased Petserimaal hiljem. Selletõttu on ristitud hingede arv protokollides vähem kui aruannetes. Üleüldse võeti 874 erinevat setu-eesti nime.¹¹³

Ühes nimepanemisega selgus ka rahvuste arv vallas; sisserännanud eestlaste, setude ja lätlaste kohta enam-vähem täpselt, venelaste kohta umbkaudu. Setude arv oli 3532. Sisserännanud eestlaste arvu ei peetud varem vallas suureks, siiski elas neid seal 1737 inimest. Nii oleks üldine eestlaste arv 5269. Lätlasi arvati elavat 4500-5000. Pankjavitsa vallas ühes Laura aleviga elas lätlasi Jaan Kangeri andmeil kokku ainult 2675

---

¹⁰⁹ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

¹¹⁰ Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212

¹¹¹ Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas 2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

¹¹² Üldiseid muljeid nimedepanemisest Petseri vallas. EAA.5433.1.7. L 1-2.

¹¹³ Samas.

ja tervel Petserimaal ei elanud lätlasi üle 3000. Venelasi võis umbkaudsete komisjoni esimeeste andmete järgi olla umbes 9000.¹¹⁴

Petseri maakonna politsei tegevus välismaalaste väljasaatmisel sisemaale kandis vilja: juba 1921. aastaks oli nende arv seal tunduvalt vähenenud. 1. jaanuaril 1922 jõustati riigi julgeoleku huvides Vabariigi Valitsuse määrus,¹¹⁵ “mille kohaselt anti Siseministeeriumile õigus keelata vajadusel välismaalaste elamist mõnedes maakohtades ja linnades, neid sealt ümber paigutada ning samuti keelduda teatud isikutele elamisluba andmast”.¹¹⁶ Nüüd olid vene rahvusest ja venemeelsed inimesed riigis rohkem hajali.

1926. a jaanuaris heaks kiidetud perekonnanimede võtmise seadusega¹¹⁷ kohustati kõiki veel perekonnanimeta Eesti kodanikke omale kuue kuu jooksul perekonnanime võtma. Nime võtmisest tuli teatada kohalikule perekonnaseisuametnikule, kes nime protokollis. Seaduse eirajatele pidi nime määrama siseminister. Seega hiljemalt 1926. aasta lõpuks pidi kõigil Eesti kodanikel olema perekonnanimi. Vastav nõue 1934. a nimeseadustes¹¹⁸ seletub ilmselt sellega, et osal Eesti kodakondsusesse astuvaist kodakondsuseta isikuist võisid perekonnanimed puududa.

---

¹¹⁴ Jaan Kanger. Päevaleht. 3.12.1921. Lk 6.

¹¹⁵ RT 1921, nr 114.

¹¹⁶ Rohtmets, Helen 2005. Lk 29.

¹¹⁷ RT 1926, nr 11.

¹¹⁸ Nimekorralduse seadus. RT 1934, nr 52 ja Perekonnanimede korraldamise seadus. RT 1934, nr 91.

Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisvaldkonnaks on perekonnanimede panek 20. sajandi alguse Eesti Vabariigis. Perekonnanimede uurimine ja genealoogia on taasiseseisvunud Eestis järk-järgult üha enam populaarsust võitnud. Tartu rahuga Eestile antud territooriumil – nii Petserimaal kui ka Narva-tagustes valdades – puudusid perekonnanimed. See muutis keeruliseks ametlike asjade ajamise. Kuna antud piirkonda on viimase saja aasta jooksul hallatud erinevate riikide poolt, siis on neid alasi keerulisem uurida. Seepärast ongi uuritud eelkõige integratsiooniteemat, millega seoses on mainitud perekonnanimede panekut.

Perekonnanimede panek toimus alates 1921. aastal Petserimaa valdades ja kestis 1923. aastani Narva linnas ja Narva-Jõesuus. Nimed anti peamiselt venelastele, ingerlastele ja eesti-setu kogukonnale. Bakalaureusetöö teema on oluline nii eestlastele kui ka neile vähemusrahvustele, kes said perekonnanimed.

Kokkuvõtlikult bakalaureusetöö peamistest tulemustest. Perekonnanimede panekuks moodustati viis kolmeliikmelist komisjoni Petserimaal ja kolm kolmeliikmelist komisjoni Narva-taguste valdade jaoks. Mõlemas piirkonnas juhtis tegevust siseministri asemik Samuel Sommer. Petserimaal pandi perekonnanimesid 1921. aastal, Narva-tagustes valdades tehti seda veel 1923. aastalgi. Nimesid võeti nii venelaste, kui ka setude poolt enamuses heal meelel, suuremate tülideta. Vaidlusi tuli ette ainult mõne venestunud setuga, kes igal tingimisel vene nime tahtis saada. Ometigi läks lõpuks korda ka neile eesti nimi anda. Et saada vene nime, olid paljud setud nõus loobuma oma eesti identiteedist.

Komisjoniliikmeid süüdistati tihti setude eestistamises. 1927. aastal kaitses end üks komisjoni esimeestest Villem Ernits, selgitades komisjonitöö eesmärke ja nende tegevust. Kõik rahvused võisid valida endale omakeelse nime, mille oli heakskiitnud komisjon. Soovituslikult pidi nimi olema lühike ja kõlav. Ainuke asi, mida Ernits pidas enda ja Samuel Sommeri teeneks, oli levinud nimede keelamine ühes piirkonnas (v. a. juhul kui tegemist oli suguluses olevate inimestega).

Suurem hulk setudest valisid enesele loodusnimed (ka võrumurrakulisi), venelased ikka vene nimed ja ingerlased soomepäraseid nimed. Mõnedele üksikutele (sealhulgas just muudele rahvustele) anti võõrapäraseid nimesid. Setude ja venelaste seas käis tormijooks tuntud nimedele, mida kandsid aadlikud, poliitikud, kirjanikud ja kunstnikud. Arvati, et nimi muudab selle kandjat ja toob talle õnne.

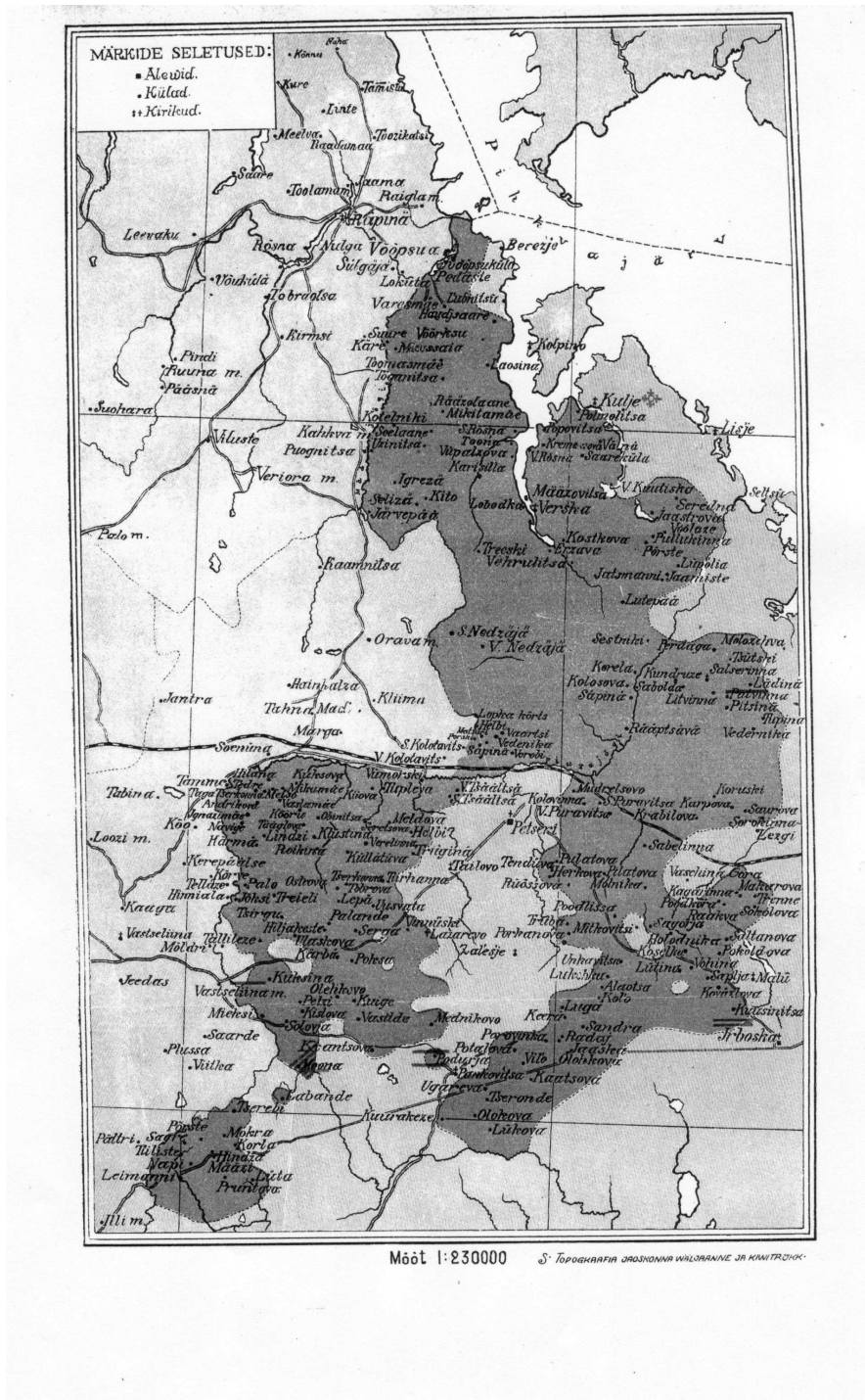
Kuigi komisjonid teatasid ette, millal kuskil külas algab nimede panek, võis see siiski tekitada segadusi valdade suuruse tõttu. Petserimaal anti nimevõtu kohta üks dokument pere peale, Narva-tagustes valdades anti kõigile, kellele nimi kandus ja kes olid passiealised (alates 15. eluaastast). Kui siseministri määratud kuupäevadeks polnud nimesid veel võetud, siis nimed määrati sundkorras. Nii juhtus just venestunud küladega Petserimaal.

Narva-tagustes valdades tundus, et inimesed tahavad perekonnanimesid rohkem endile kui Petserimaa elanikud. Komisjoni töö oli siiski kiirem Petserimaal (umbes 4 kuud ametlikult) kui Narva-tagustel aladel (1922-1923). Petserimaal sai perekonnanime 50 234 elanikku 8654 nime. Narva-tagustes valdades sai 5329 isikut 1278 nime.

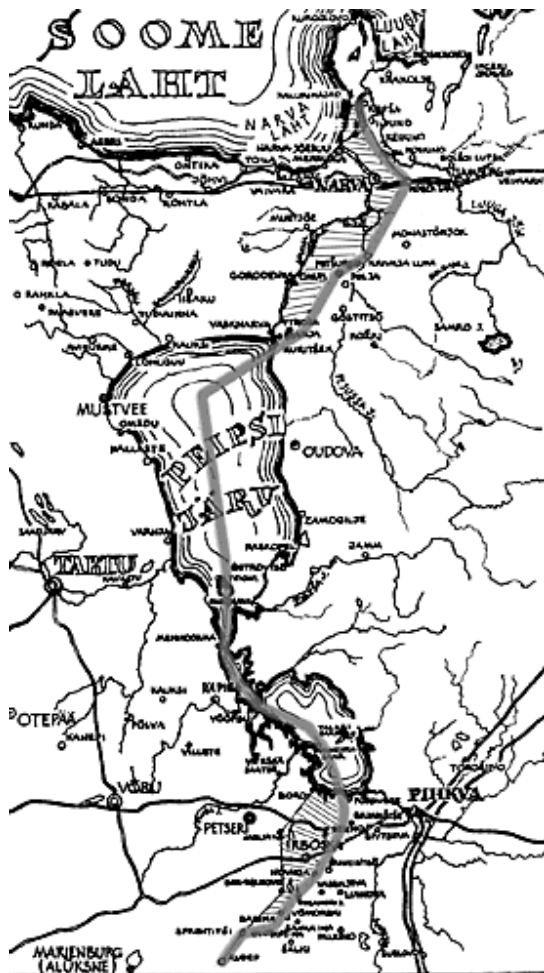
Sellel teemal annab edasi uurida sõjaväelastele pandud perekonnanimesid. Neile pandi nimed eraldi polguülema poolt.

LISAD

LISA 1. Setumaa kaart 20. sajandi algusest.

LISA 2. Tartu rahu järgne Eesti-Vene piir

Summary

Surname giving in Petseri county and land situated to the east of the Narva river in 1921-1923

According to the Treaty of Tartu, which ended Estonian War of Independence, signed in 1920, the Estonian-Russian border went slightly east of the river. The treaty established the border between Estonia and Russian SFSR, giving Estonia lands which were named later as Petseri county and land situated to the east of Narva river. The most of people living there had no family names.

In the broadest sense the BA thesis examines giving surnames in Estonian area, which territory has been changed constantly. Also the population has changed in time. The more concrete subject of interest focuses giving surnames in Petsery county and land situated to the east of the Narva river. People living there were called by the name of their father's.

The BA thesis builds on wide range of materials acquired through combining various research methods. The sources of information include archival materials from Estonian National Archives, newspaper articles, books and internet databases.

The BA thesis "Surname giving in Petseri county and land situated to the east of the Narva river in 1921-1923" consists of two chapters. A short overview of the content of these chapters is given below.

Chapter I. The Estonian peasants in South Estonia (the Livonian province) who had been liberated from serfdom, were given family names during the period 1822-1826. In 1835 the same happened in North Estonia (the Estonian province). In some places this process had started even earlier, like in the Kanepi parish in 1809 by local pastor J. Ph. von Roth. Russian peasants were given surnames after liberated from serfdom in 1861.

Beginning of the 20th century there were a lot of changes: Estonia became independent in 1918, German occupation. Soonly attacked the Russian troops Estonia, which lead Estonia to War of Independence. Based on successful negotiations Estonia get

territory from Russia SFSR. There were formed new counties, whose residents did not have surnames.

Chapter II. With the 1921 surname law people living in Petseri county and Narva were obligated to take surnames. The number of different estonian-seto given surnames in Petseri county was about 874. The time period when the surnames were given in Petseri county was between September 19th to December 29th. The period concluded groundwork and reports. The commissions work in Narva started on January 10th in 1922 and continued to year 1923.

The given surnames were mostly simple and affected by the surrounded nature. Although setos, estonians and russians wanted sometimes surnames by the famous Russian people, politicians, writers, artists like Tolstoi, Dostojevski, Repin, Viljukov, Suvorov, Shaljapin. They were convinced to take native surname. Ingrian Finns were more interested about getting surnames than setos.

The members of commissions were accused of Estonianization setos. In 1927 one member of the commission Villem Ernits explained their work and purposes. The BA thesis concludes that Setos, Ingrian Finns, Estonians and Russians were given their own national surnames in between 1921-1923.

It can be concluded that surname giving in Petseri county and land situated to the east of the Narva river has proved to be a very interesting research topic. My BA thesis managed to lighten one part of the surname giving subject and research on this matter must continue. On this topic there is unexplored island called Ruhnu.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiivimaterjalid

Eesti Riigiarhiiv (ERA)

Fond 13 – Petseri Maaülem

Eesti Ajalooarhiiv (EAA)

Fond 5433 – Petseri- ja Narvataguste maade elanike perekonnanimede komisjonid

Publitseeritud allikad

Riigi Teataja (RT) 1921, nr 21, nr 26, nr 58, nr 114.

RT 1926, nr 11.

RT 1934, nr 52, nr 91.

Kirjandus

Eisen, Matthias Johann. Sugunimede tekkimine. – eestlastele eesti nimi. Akadeemilise Emakeele Seltsi Toimetised II. 1921.

Henno, Kairit. Eesti priinimed: Jaani kihelkond. Eesti Keele Sihtasutus, 2000.

Hurt, Jakob. Setukeste laulud: Pihkva-Eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Esimene köide (1904).

Hurt, Jakob. Setukeste laulud: Pihkva-Eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Teine köide (1905).

Hurt, Jakob. Setukeste laulud: Pihkva-eestlaste vanad rahvalaulud, ühes Räpinä ja Vastseliina lauludega. Kolmas köide (1907).

- Karhu, Andrei.** Eesti-Ingeri 1920-1940. Eesti rahvaste raamat. Rahvusvähemused, -rühmad ja –killud. Eesti Entsüklopeediakirjastus. Tallinn, 1999.
- Lõuna, Kalle.** Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1920-1940. Tallinn, 2003.
- Mattisen, Edgar.** Eesti-Vene piir. Ilo, 1993.
- Must, Aadu.** Eestlaste perekonnaloos allikad. Kleio, 2000.
- Rajandi, Edgar; Tarand, Helmut.** Perekonnanimedest ja nende uurimise ülesannetest. – Keel ja Kirjandus. 1966, nr 4.
- Rajandi, Edgar; Tarand, Helmut.** Meie perekonnanimede liigitamisest ja seletamisest. – Keel ja Kirjandus 1967, nr 7.
- Reissar, Leo.** Setumaa läbi sajandite. Petserimaa. Kupar, 1996.
- Rosenberg, Tiit.** Eestlaste väljaränne 19. sajandil-20. sajandil algul: taust ja võrdlusjooni naabritega. – Eesti kultuur vöõrsil. Loode-Venemaa ja Siberi asundused. Tartu, 1998.
- Saareste, Andrus.** Eesti liignimedest varemalt, nüüd ja tulevikus. Eesti Rahvuslaste Klubi Kirjastus, 1935.
- Uuet, Liivi.** Eesti haldusjaotus 20. sajandil. Tallinn, 2002.
- Vassar, Artur.** Uut maad otsimas: agraarne ümberasumisliikumine Eestis kuni 1863. aastani. Tallinn, 1975.
- Wilde, Harry.** Lev Trotski. Tallinn, 2003.
- 15 000 uut sugunime. (Lisa albumile „Eestlasele Eesti nimi”). Akadeemilise Emakeele Seltsi toimetused IV. Tartu 1921.

Publitsistika

- Alenius, Kari.** Petserimaa ja Narvataguse integreerimine Eestiga ning idaalade maine Eesti avalikkus 1920-1925. Akadeemia 1999, nr 11. (Tõlkinud Karoliina Kagovere)
- Elango, Õie; Ruusmann; Siilivask, Karl.** Eesti maast ja rahvast. Maailmasõjast maailmasõjani. Tallinn, 1998.
- Ernits, Villem.** Setumaa ja Eesti-Ingeri küsimusi I. Kaja 13.03.1927 nr 60.
- Ernits, Villem.** Setumaa ja Eesti-Ingeri küsimusi. Kaja 15.03.1927, nr 61.

Jääts, Indrek. Setude etnilise identiteedi ajalugu. Akadeemia 1998, nr 6-7.

Kanger, Jaan. Perekonna nimede panemine Petserimaal. Päevaleht. 3.12.1921, nr 324.

Kurs, Ott. Ingeri põliselanike saatus. Akadeemia 1990, nr 7.

Reimann, Villem. Kuidas meile priinimed pandi. Postimees 26.03.1898, nr 70.

Reimann; Villem. 27.03.1898, nr 71.

Reimann, Villem. 28.03.1898, nr 72.

Sommer, Samuel. Perekonnanimede üle Petserimaal. Postimees 8.02.1922, nr 32.

Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Petserimaal. Kaja. 21.01.1922, nr 17.

Sommer, Samuel. Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas. Postimees. 13.08.1923, nr 212.

Perekonnanimede panemisest Naroova tagustes valdades, Narva-Jõesuus ja Narva linnas
2. Postimees. 14.08.1923, nr 213.

Rahvuslised vahekorrad Petserimaal. Vaba Maa 14.06.1921, nr 152.

Nimede panemine. Kaja 28.09.1921, nr 225.

Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa 20.01.1922, nr 16.

Petserimaalt. Nimede võtmine. Päevaleht 24.08.1921, nr 223.

Kaja 29.10.1921, nr 256.

Setude perekonnanimede panemise asjus. Postimees 1.11.1921, nr 253.

Keel ja Kirjandus 1993, nr 1. Lk 61.

Perekonnanimede panemisega Petserimaal lõpule jõutud. Vaba Maa 20.01.1922.

Kuidas meie Naroova vallas perekonnanimede panemisel tegevad olime. Postimees.
25.02.1922, nr 46.

Perekonnanimede asjus Petserimaal. Petserlane 24.09.1920, nr 19.

Käsikirjalised materjalid

Lõuna, Kalle. Petserimaa integreerimine Eesti Vabariiki 1918-1940. Magistritöö. Eesti ajaloo õppetool. Tartu, 1999.

Rohtmets, Helen. Eesti kodakondsuse kujunemine: põhimõtted ja praktika. Magistritöö. Lähiajaloo õppetool. Tartu, 2005.

Tooming, Kadri. Lõuna-Eesti küla vene impeeriumi keskvalitsuse kolonisatsioonipoliitika mõjuväljas 1889-1914. Magistritöö. Ajaloo ja arheoloogia instituut. Tartu, 2008.

Internetileheküljed

Eve Alender, Kairit Henno, Annika Hussar, Peeter Päll, Evar Saar. Nimekorralduse analüüs: [<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:vs1H9-Gd-ToJ:www.hm.ee/index.php%3Fpopup%3Ddownload%26id%3D3979+nimekorralduse+anal%C3%BC%C3%BCs&cd=1&hl=et&ct=clnk&gl=ee>] (Viimati 15.05.2010).

Jakob Hurt – Setukeste laulud. Paul Hagu poolt redigeeritud võrguteavik: [http://ester.utlib.ee/search~S1*est?/Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D/Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D&SUBKEY=setukeste%20laulud/1,12,12,B/1856~b2472141&FF=Xsetukeste+laulud&searchscope=1&SORT=D&1,1,,1,0]. (Viimati 15.04.2010).

Heiki Valk. Setomaa. Eesti Loodus. 2003, nr 7-8: [http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/artikkel418_415.html] (Viimati 16.04.2010).

Lõhmus, Alo. Petseri valda ei jäänud enam ühtegi vene nimega setut! Maaleht. 22.03.2010:

[<http://www.maaleht.ee/news/uudised/elu/petseri-valda-ei-jaanud-enam-uhtegi-vene-nimega-setut.d?id=29939431>] (Viimati 15.05.2010).

Eesti Statistika: [<http://www.stat.ee/20389>] (Viimati 5.05.2010).

Fred Puss. Vanade eesnimed normimisest. [http://www.isik.ee/failid/nimede_normimisest.pdf] (Viimati 10.05.2010).

Rosenberg, Tiit. Eestlaste väljaränne 19. sajandil ja 20. sajandi alguses.

<http://www.epl.ee/artikkel/391794> (20.04.2010).

Estonica.

http://www.estonica.org/est/lugu.html?kateg=8&menyy_id=49&alam=12&leht=4

(10.05.2010).